

AUTORETRAT AMB L'ORELLA EMBENADA

Encara em fa mal, pensa Vincent, al seu taller, plantat davant d'un mirall, mentre es pinta a sí mateix amb l'orella embenada. L'autoretrat és gairebé acabat. Resten les darreres pinzellades. S'atura una estona i mira la seva obra. S'ha representat vestint un abric verd de coll ample, amb un únic botó i un barret fosc. Té el cos gelat, ja que la casa, que ha estat buida massa temps, s'ha omplert de la fredor blanca del mes de gener. L'abric i el barret li escalfen cor i ment. El pinzell en moviment li calenta els dits. Al fons de la pintura, a l'esquerra, una tela immaculada sobre un cavallet i a la dreta, una estampa japonesa, la que més li agrada, i una porta oberta per on escapar. Una bena blanca cobreix la seva ferida. El quadre reproduïx la imatge que reflecteix l'espill, mostrant l'orella dreta embenada quan, en realitat, té la ferida a l'esquerra. En contraposició al dolor, la mirada, serena.

Fa catorze dies que va tenir lloc el trist incident. Aquelles dues setmanes les havia passades a l'hospital Hôtel-Dieu, a Arles mateix. L'estada se li havia fet eterna. Poques visites, entre elles, la del seu veí i carter de la ciutat, Joseph Roulin, que li havia dut pastissos de carn fets per la seva dona, Augustine. I també la del seu germà, Theo, que l'havia anat a veure per Nadal, un parell de dies més tard de la mutilació, i que tan bon punt s'havia assabentat del que havia passat, havia agafat el primer tren que sortia de París cap a Arles, al sud de França. S'hi havia quedat poc, amb ell, però estava plenament justificat ja que, tot just el mateix dia dels fets, Vincent havia rebut una carta del seu germà petit, comunicant-li el seu compromís matrimonial amb Johanna Bonger. Era lògic que volgués estar cada segon amb la seva promesa. No li podrà retreure mai res. Al contrari, gràcies a ell, que li fa de mecenes, Vincent ha pogut tirar endavant amb la seva vocació, la pintura. Ara té por que Theo, un cop casat, s'oblidi d'ell i deixi d'ajudar-lo econòmicament. Malgrat aquests pensaments, l'esguard del seu germà els dies que va estar amb ell, era ple de neguit pel seu estat físic i sobretot, pel seu estat mental. Vincent no tan sols hi havia vist preocupació, a la seva mirada. També un cert punt de decepció. A les preguntes del seu germà, només havia pogut respondre que tot havia estat fruit d'un moment de completa confusió mental. Ni li havia negat els fets tal i com Paul els havia explicats a la policia, ni havia volgut donar més explicacions.

Què havia succeït? Segons havia declarat Paul a les autoritats, havia estat ell mateix qui, després d'una forta discussió entre tots dos, s'havia tallat el lòbul de l'orella esquerra amb una navalla i que un cop tallada, havia caminat fins a un bordell i l'havia entregat a una prostituta anomenada Rachel, demanant-li que guardés l'objecte amb molta cura.

Els successos d'aquella nit eren confosos a la seva ment. Pocs records clars, barrejats amb imatges oníriques de sang, estrelles i llum de fanals.

Recordava el bar on havien anat amb el seu amic Paul.

Recordava que després d'una discussió, ell li havia dit que pensava marxar d'Arles, abandonar la casa groga on ell l'havia acollit i deixar el projecte que havien començat junts. Deia que estava fart d'ell, que volia marxar a París i potser, més endavant, tornar a La Martinica o viatjar fins a la Polinèsia.

Recordava que s'havia sentit traïcionat i que li havia llençat un got de vidre al cap.

Recordava que Paul havia marxat en direcció al carrer.

Recordava que l'havia seguit al carrer i que havien discutit.

No obstant, a partir d'aquí, les imatges es barrejaven al seu cap. De sobte, s'havia trobat sol. Era al carrer, il·luminat per la llum groga del fanal de la plaça Lamartine. La nit era estrellada, com la que havia pintat feia pocs mesos en un dels seus quadres. Un dolor intens al cap. S'havia dut la mà al cap, retirant-la humida de sang.

Recordava haver mirat a terra. Què era allò? Horroritzat, s'havia adonat que era un bocí de carn ensangonada. Era conscient d'haver agafat el que va resultar ser una part del seu propi lòbul.

Però no recordava què n'havia fet. Deien que l'havia dut a la Rachel, la prostituta favorita a qui acudia quan necessitava alliberar el seu foc intern i no tenia prou amb pintar.

No recordava res de tot allò.

Ni recordava haver-se tallat l'orella, com deien que havia fet. On era l'estri presumptament utilitzat per automutilar-se?

El cas és que, tan bon punt havia tingut lloc l'incident, la notícia s'havia estès com la pólvora per Arles. Algú s'havia encarregat d'avisar la policia, que l'havia trobat a casa seva, encara commocionat i l'havia dut a l'Hospital. Allà l'havien guarit però també l'havien tancat.

No suportava haver d'estar entre quatre parets, però, sobretot, patia molt per no poder pintar. Els metges i infermeres no li havien permès i l'havien mantingut tot el temps aïllat. De què tenien por? Li havien dit que semblava haver patit un atac d'epilèpsia i que havia d'estar tranquil. Era millor que no rebés estímuls que l'alteressin. Creien que la pintura podia provocar-li un nou episodi. Ell estava convençut que en patiria un si no el deixaven pintar. Tants dies sense crear, quan portava mesos dedicant-

s'hi exclusivament, li havien fet pensar que embogiria. Per aquesta raó, tot just sortir de l'hospital i arribar a la casa groga, com ell l'anomenava, havia sentit el fort impuls de pintar. Després de rumiar-s'ho uns segons, s'havia decidit per deixar constància del canvi en el seu cos a través d'un nou autoretrat.

La vivenda que havia llogat, situada a la Plaça Lamartine, era petita. A la planta baixa, el taller i la cuina, i al pis superior, dues habitacions: la seva tot just pujar les escales i, al costat, comunicada per una porta per la que forçosament Paul havia de passar, la que havia preparat amb tanta cura per al seu amic. Hi havia penjat dos quadres amb gira-sols pintats pel mateix Vincent.

El dia del retorn a la seva llar, havia pujat les escales fins a la cambra que havia disposat per al seu amic. Era buida. Ni rastre de les seves pertinences. Havia marxat, havia fugit d'ell. Ni una carta, ni una nota de comiat. Per què no l'havia anat a veure mentre era a l'hospital? Inquiet, havia deixat l'habitació, havia baixat rabent els esglaons i havia entrat al taller. Ni rastre aquí tampoc del seu amic, ni de les seves pintures, ni de les seves teles. En un rampell de fúria i tristesa, ho havia llençat tot per terra.

S'havia dirigit a la cuina, s'havia servit un got de vi i havia reflexionat sobre el motiu de la darrera i més forta picabaralla. Un parell de dies abans de la fatídica nit, en Paul havia creat un retrat de Vincent pintant gira-sols en ple mes de desembre. Com ho podia haver fet? No era real i Vincent li havia dit que semblava ell mateix embogit. Pintar gira-sols al desembre, on s'és vist! No havia entès que el pintor francès segurament només volia homenatjar-lo. Vincent no podia pintar més que allò que els seus ulls li mostraven. I no podia acceptar que Paul cregués que ell podia veure gira-sols enlloc en ple hivern. Aquell quadre havia provocat una forta discussió i segurament, havia extingit la poca paciència que quedava en Paul, que sovint s'havia queixat a terceres persones de les contínues baralles, de la insuportable xerrameca de Vincent i d'haver de viure amb ell tot el dia enganxat.

Vincent i Paul s'havien conegut a París feia un parell d'anys, quan el darrer acabava de tornar de la Martinica. Tots dos havien quedat impressionats per les pintures respectives. Quan Vincent s'havia traslladat a Arles, buscant la intensa llum de la Provença francesa, i amb la intenció de crear un taller d'artistes, que més tard anomenaria l'"Atelier du Midi", havia escrit cartes explicant el seu projecte a altres pintors i entre ells, a en Paul. Aquest havia estat l'únic en contestar-li, tot i que havia trigat molt de temps a acceptar l'oferta del pintor holandès. Vincent sabia que li havia

d'agrair, en bona mesura i com en moltes altres ocasions, a la mediació del seu germà Theo, que també era marxant de Paul. Aquest, finalment, havia arribat a Arles la matinada del dia vint-i-tres d'octubre. Durant dos mesos, havien treballat sense parar. Pintaven els mateixos paisatges, els mateixos retrats, però els seus punts de vista havien estat totalment diferents. Durant més de seixanta dies, havien pintat i també havien discutit, fins que tot havia acabat.

Mentre fa memòria i intenta recordar què va passar aquell dia, el pinzell va lliscant per la tela. El tranquil·litza l'olor de les pintures i dels olis. El relaxa el silenci trencat pel so suau del moviment de les pinzellades. S'oblida del que l'envolta veient com avança l'obra. Tots els sentits posats en el que té al seu davant. El món no existeix. Només ell i el seu quadre. Pinzellades verdes, verticals, ràpides, per pintar l'abric. Tocs més acurats per reproduir la seva cara. La mirada baixa i serena.

Se sent trist i sol. Malgrat el dolor del tall, li cou més la ferida que té al cor per l'abandó de qui considerava el seu company en un somni. Ha estat tan feliç aquests darrers mesos! Concentrat en la seva autèntica vocació, pintar, crear. La lluminositat blava del cel d'Arles li ha captivat la mirada i això es reflecteix en les teles. Els quadres que ha pintat des que va arribar a Arles, a mitjans mes de febrer, són alegres, plens de vida. No té importància si són persones vives o natures mortes. Els éssers, els objectes, han estat disposats per algú superior perquè ell els pinti. Ell només ha de capturar la seva essència amb els pinzells i perfumar amb ella les teles.

Ha dibuixat l'olor vermella de les vinyes, el perfum groc dels gira-sols, la fragància blava dels lliris.

Ha pintat l'olor marronosa de la suor de l'home que sembra el seu camp, el perfum gris dels parroquians del bar, la fragància verda dels enamorats que passegen en la frescor de la tardor.

Ha estat tan endinsat i tan amunt en el seu somni i ara, n'ha sortit tan ràpid i ha caigut tan avall, que encara se sent atordit.

Tots aquests mesos, ha pintat amb delit, amb autèntica passió, amb el neguit de qui vol acabar-ho al moment, creient que demà ja serà massa tard i convençut que no existeix prou temps al món per fer tot el que voldria.

Quan un té un somni i aquest es trenca de sobte, com el pot tornar a reconstruir?

Quan un somnia i es desperta de cop, com pot tornar a somniar?

Si el somni s'escapa, qui té les cadenes per lligar-lo?

Tenir un objectiu i un company que l'ajudés a assolir-lo, l'empenyien a pintar i l'obligaven a continuar vivint. Què li queda ara quan el somni s'ha trencat? Què té ara, que està despert, quan el somni s'ha esvaït?

Fou el dolor de despertar el que el va empènyer a automutilar-se?

Fou el desig de captar l'atenció de qui l'havia abandonat, el que li va capgirar el cervell fins al punt de fer el que havia fet? Com si fos un nen petit que volgués recuperar les atencions dels seus progenitors?

Reconeix que mai no ha tingut un tracte fàcil, que és brusc i força colèric. Aquesta manera de ser havia fet que no l'acceptessin a París i que decidís traslladar-se a Arles. Al principi, l'estada a Arles va ser dura. Tots el miraven amb por i desconfiança pel seu aspecte deixat. Però també ha fet algun bon amic, entre ells, la família Roulin, que l'aprecien. Ell també els estima. Semblava que els vilatans el toleraven. Ell pensava que la pau que havia trobat allà, pintant, li havia suavitzat, una mica, el caràcter. Ara, en canvi, tothom parla d'ell com un boig.

Es pregunta si realment és un foll. Qui, si no un pertorbat, pot arribar a fer el que diuen que va fer? I per què aquest buit en els records? Per què no pot recordar què va passar aquell dia? No es veu capaç d'autolesionar-se. De sobte, una idea passa pel seu cap. I si no hagués estat ell l'autor de la ferida? I si hagués estat algú altre? En aquest cas, qui podria haver estat? Un intent de robatori? I de sobte, una altra idea creu davant seu. I si hagués estat Paul? Sí, això mateix, es diu, va ser ell. Això explicaria per què no es va interessar pel seu estat, per què va marxar sense acomiadar-se d'ell i per què no ha rebut ni una carta seva durant aquestes setmanes. En Paul sempre duu una daga a sobre, per protecció i sap utilitzar-la molt bé. Sempre se n'ha ventat. Però, quin motiu podria tenir per atacar-lo? Por d'en Vincent? Por del seu enuig en assabentar-se que volia deixar-lo? Recorda haver-li llençat un got, enfadat com estava. Podria haver estat defensa pròpia? En cas que hagués estat així, per què no va dir res a la policia? Pensa, pensa, Vincent, es diu. Per evitar que tots dos anessin a la garjola? És clar. Si, això mateix, si haguessin dit que s'havien barallat, que Vincent l'havia atacat i que Paul s'havia hagut de defensar, el més probable és que tots dos haguessin anat a dormir entre reixes, com dos borratxos. Exacte. Per això Paul ha fugit. Té por que Vincent recordi la veritat del que va passar i que ho expliqui a la policia.

Ara que, si pensa amb claredat, què importa, de totes maneres, què va passar? El seu amic ha marxat, el somni s'ha esvaït i ell ha quedat sol. Ara tothom està convençut

que està trastocat. Ell no és boig i ho demostrarà a tothom. Pinta la darrera pinzellada, blanca, i tapa totalment la ferida a l'orella, amagant la realitat.

Sap que el temps s'encarregarà de posar cadascú al lloc que li correspon.

Nota de l'autor@:

L'abril de 2009 va aparèixer una notícia als mitjans, segons la qual, gràcies a la ciència forense i a l'exhumació de les restes de Vincent Van Gogh s'havia pogut demostrar que el famós pintor havia perdut l'orella en una baralla i no per una automutilació.

Els experts van determinar que el crani presentava una fissura a l'os temporal provocada per una lesió per objecte punxegut, com una espasa, un ganivet o una navalla.

La profunditat d'aquesta fissura va descartar l'automutilació, per la força necessària per ocasionar-la i per l'angle d'incidència.

Només una tercera persona ho podia haver fet.